

14. Szervezett bűnözés

Répási Krisztián

Biztonság – határokon átnyúló szervezett bűnözés – bűnszervezet – maffia – bűnözési terület – bűnözési gócpont – Europol – Európai Unió – ENSZ – Európa Tanács

Az államot belülről fenyegető és bomlasztó kihívások közül történetileg alighanem a szervezett bűnözés az egyik legrégebbi jelenség. A témával foglalkozó szakirodalomban bőségesen találunk példát arra, hogy anyagi nyereség törvénytelen megszerzése érdekében összefogó csoportok már az ókorban is tevékenykedtek. (NEWTON 2010, 9–11; HOPWOOD 2009) Bár a modern kriminológia a szervezett bűnözés első megnyilvánulását többnyire a kalózkodásban jelöli meg, több szerző is felhívja a figyelmet arra, hogy a szervezett bűnözés a korábbi történelmi korokban elsősorban a falusi népességet érintette, ahol az államhatalom nem volt képes állandó jelleggel rendfenntartókat állomásoztatni. (WRIGHT 2006, 102–103.) Az olyan, ma is létező bűnszervezetek kezdete ugyanis, mint a Maffia, a Camorra, a 'Ndrangheta vagy a Yakuza, egészen a 16–17. századra vezethető vissza. (SHANTY–MISHRA 2008, 7–8.) Tankönyvünk e fejezete ugyanakkor a modern szervezett bűnözéssel foglalkozik, ugyanis a jelenséggel szembeni első széles körű nemzetközi összefogásra is csak 2000-ben került sor, az ENSZ nemzetközi szervezett bűnözés elleni egyezményének elfogadásakor. (UN CATOC 2004)

14.1. A szervezett bűnözés fogalma és helye a biztonsági kihívások között

Legáltalánosabb értelemben a szervezett bűnözés több, egymással szoros és rendszeres kapcsolatban álló bűnözői csoport tevékenysége annak érdekében, hogy – törvénytelen tevékenységüket lehetőleg törvényesnek feltüntetve – minél nagyobb nyereségre tegyenek szert. (FEHÉR 2015, 132.) A szervezett bűnözés megjelenése és megerősödése az állami funkciók nem megfelelő működésének (például gyenge intézményrendszer, rossz kormányzás, korrupció), szélsőséges esetben a legitim állami erőszak-monopólium elvesztésének egyik negatív következménye. A társadalomban és a gazdaság szegmenseiben tartósan megjelenő szervezett bűnözői csoportok – szervezettségüktől függően például utcai bandák, bűnözői szervezetek, bűnözői szindikátusok – komoly fenyegetést jelentenek a jogbiztonságra, a gazdasági és pénzügyi rendszer megfelelő működésére, a közbiztonságra, korlátozzák a társadalom tagjainak személyes szabadságát, és negatívan befolyásolják biztonságérzetüket. Ezáltal tovább rontják az állami intézmények működését, rombolják az állam iránti társadalmi bizalmat, tevékenységükkel növelik a társadalmi egyenlőtlenséget, s ily módon

képesek lehetnek aláásni egy-egy térség vagy szélsőséges esetben egy egész ország társadalmi rendjét és fejlődését.

Bár globális hatókörű szervezett bűnözői csoportok és hálózatok nincsenek, maga a jelenség – elterjedtsége és a transznacionális bűnözői szindikátusok együttműködése miatt – mégis globális kihívásnak tekinthető. Különösen azok a bűnözői szervezetek jelentenek komoly biztonságpolitikai problémát, amelyek kiterjedt nemzetközi kapcsolatrendszerrel vagy hálózattal rendelkeznek, illetve korrupcióval vagy más módon képesek befolyásuk alá vonni egy-egy ország politikai vagy államigazgatási intézményrendszerének szereplőit, s ennek segítségével igyekeznek nemzetközi befolyásra szert tenni. Jóllehet egyes országokban az állami intézmények – például a katonaság, a rendőrség vagy az állami vállalatok – is élnek a szervezett bűnözésre jellemző eszközökkel és módszerekkel, mivel azonban hatalmuk és státuszuk legitim társadalmi intézményekből fakad, a szakirodalom túlnyomó többsége nem sorolja őket és tevékenységüket a szervezett bűnözés körébe. E tekintetben különleges helyzetben vannak az úgynevezett törékeny államok (fragile states), ahol egyes területeken gyakran a szervezett bűnözői csoportok látják el azokat az állami feladatokat (például védelem, szociális elosztórendszer működtetése, kormányzás stb.), amelyeket az állami erőszak-monopóliumát elvesztett központi kormányzat képtelen megoldani (például Mexikó, Kolumbia, Nigéria). Ettől azonban nem válnak legitimmé, akkor sem, ha a lakosság tudomásul veszi tevékenységüket, így továbbra is a szervezett bűnözés tárgykörébe tartoznak.

Az 1960-as évek vége óta mintegy 200 különböző definíció született a szervezett bűnözés fogalmának meghatározására, de jogi szempontból nem sikerült pontosan definiálni a jelenséget nemzetközi szinten. (VON LAMPE é. n.) A nemzetközi (transznacionális) szervezett bűnözésnek ugyancsak nincs pontos definíciója, de az ENSZ határokon átvélt szervezett bűnözés elleni egyezményének 3. cikkelye szerint egy bűncselekmény akkor tekinthető transznacionálisnak, ha azt:

- egynél több országban követik el;
- egyetlen országban követik el, de a bűncselekmény megtervezése, előkészítése vagy irányítása egy másik országban, illetve országból történik;
- egyetlen országban követik el, de egy olyan szervezett bűnözői csoport vesz benne részt, amely egynél több országban folytat bűnözői tevékenységet; vagy
- egyetlen országban követik el, de komoly hatással van egy másik országra. (UN CATOC 2004, 6.)

A szervezett bűnözés definíciói

„Szervezett bűnözés alatt olyan nagyarányú és összetett bűnözői tevékenység érthető, amelyet csoportok folytatnak – legyenek akár milyen lazán vagy szorosan szervezettek – a csoportban részt vevők meggazdagodása érdekében és az egész közösség, illetve a közösség tagjainak a kárára.” (UN 1990, 5.)

„A szervezett bűnözői csoport hosszabb ideig fennálló, három vagy több főből álló strukturált csoport, amely összehangoltan működik egy vagy több, az Egyezményben meghatározott súlyos bűncselekmény vagy törvénytörés céljából, közvetlenül vagy közvetett módon pénzügyi vagy más anyagi haszon megszerzésére törekedve.” (UN CATOC 2004, 5.)

„A szervezett bűnözés három vagy több személyből álló, strukturált keretek között működő csoportok által, hosszabb időtávon végrehajtott, illegális tevékenységekre utal, amelyek célja súlyos bűncselekmények elkövetése összehangolt módon, megfélemlítésre, erőszakra, korrupcióra vagy más eszközökre építve, direkt vagy indirekt pénzügyi, illetve anyagi haszonszerzés érdekében.” (Council of Europe 2002, 6)

Amennyiben a szervezett bűnözés helyét kívánjuk meghatározni a biztonsági kihívások között, főbb jellegzetességei alapján érdemes megkísérelnünk azt. Mint már az eddigiekből is látható, a szervezett bűnözés olyan illegális, strukturált egységekbe szerveződő, nem állami szereplők által haszonszerzés érdekében folytatott tevékenység, amely elsősorban a biztonság gazdasági és társadalmi dimenzióját fenyegeti, de jelentős hatást gyakorolhat annak politikai dimenziójára is. Elterjedtsége és a transznacionális bűnözői szindikátusok együttműködése miatt ma már globális kockázatként tartják számon, sőt helyi és regionális szinten akár fenyegetésként is megjelenhet. A szervezett bűnözői csoportokra az illegális tevékenységekre jellemző szerveződési formák jellemzők, tevékenységüket (szemben a terrorizmussal) a politikai hatalomhoz közel, de a nyilvánosságtól távol igyekeznek folytatni. Paradox módon, bár a szervezett bűnözői tevékenység illegitim, számos területen (például hamisítás, embercsempészet) tömeges igényt elégít ki. A szervezett bűnözés fő motívuma az anyagi haszonszerzés, leggyakoribb eszköze a korrupció, de ez gyakran erőszakkal is párosul. A szervezett bűnözői erőszak-alkalmazás ugyanakkor – néhány kivételtől eltekintve – a legtöbbször szintén haszonelvű. Bár a törékeny államok különösen veszélyeztetettek e tevékenység által, mégsem állíthatjuk, hogy a szervezett bűnözés kizárólag a gyenge államok sajátossága lenne. Miközben a szervezett bűnözői hálózatok alapvetően még mindig nemzeti jellegűek (például olasz, japán, orosz, nigériai), tevékenységük során a vallási, etnikai, politikai törésvonalak mégsem meghatározók.

14.2. Bűnözési területek, bűncselekménytípusok

A szervezett bűnözés világa átalakulóban van. Globális szinten az elmúlt 10-15 év legjelentősebb változásai közé sorolható, hogy mindinkább a hálózatszerűen felépülő bűnszervezetek kerülnek előtérbe, háttérbe szorítva az erősen központosított, szigorú hierarchia szerint működőket. Mivel az előbbiek önállóbban tudnak működni, és rugalmasabbak, mint a centralizált bűnszervezetek, ezért egyrészt a tevékenységük nehezebben nyomon követhető a bűnüldöző szervek számára, másrészt könnyebben meg tudják vetni a lábukat egyszerre több országban és több bűnözési területen is. A másik lényeges változás, hogy a robbanásszerű technológiai, különösen az IT-szektorhoz köthető fejlődéssel mind a kommunikáció, mind pedig a bűnözői tevékenység (például a pénzmosás) egyszerűbb lett. Erősödő tendenciaként figyelhető meg az is, hogy egyes bűnszervezetek lényegében vállalkozásként működnek, „szolgáltatást nyújtva” az „ügyfeleknek” (crime-as-a-service). A kibertér és azon belül is elsősorban a hagyományos internetes keresőmotorok által nem látható Darknet vagy deep web lehetőséget nyújt a bűnözőknek, hogy egyrészt meghirdessék a „szolgáltatásaikat”, másrészt a hagyományos bűnszervezetekhez képest könnyebben, egyszerűbben működtessék a bűnözéssel foglalkozó

„vállalkozásaikat”. A „bünszolgáltatásnak” is nevezhető tevékenység ma még elsősorban az online bűncselekményekhez kötődik.

Az elmúlt években növekedett a bünszervezetek száma is: míg 2012-ben körülbelül 3600 bünszervezet ellen folyt nyomozás az EU-n belül, 2016-ban már több mint 5000 ellen. (SOCTA 2017, 14.) Emellett számos olyan kis létszámú, laza szerveződésű bűnözői csoport erősödött meg az elmúlt négy-öt évben, amelyek tevékenysége szorosan kapcsolódik az internethez. A bünszervezetek nemzetközi szinten is egyre aktívabb tevékenységet folytatnak, s e téren is messze megelőzik a terrorizmust.

A határokon átnyúló szervezett bűnözésnek számos területe létezik. Bár Európa kiemelt célpontnak számít a nemzetközi alvilág számára, korántsem mindegyik bűnözési terület érinti kontinensünket. A következőkben a szervezett bűnözésnek azokat a főbb területitípusait mutatjuk be, amelyek a legnagyobb kihívást jelentik Európa és azon belül az Európai Unió számára: a kábítószer-kereskedelmet, a hamisítást, a személyek elleni, a magántulajdon elleni és környezet elleni, valamint a gazdasági és online bűncselekményeket, illetve a fegyverkereskedelmet.

14.2.1. Kábítószer-kereskedelem

A szervezett bűnözői tevékenység legjövedelmezőbb és a legtöbb erőszakos cselekményt generáló területe a kábítószer-kereskedelem. E szervezett bűnözői tevékenység becsült kereskedelmi forgalma évi 30 milliárd euró, s az Európai Unió területén azonosított több mint 5000 szervezett bűnözői csoport több mint harmada érintett e tevékenységben. (EDR 2019, 13.) Az európai kábítószerpiacon négy nagy kábítószer-típus van jelen, a heroin és egyéb az ópiumszármazékok, a kannabisztermékek, a kokain és a szintetikus kábítószer (pl. az *ecstasy* néven közismert MDMA és az egyéb anfetaminszármazékok).

A heroinnal való kereskedelem „késztermékeit” tekintve Európa célterületnek számít, míg a heroin előállításához szükséges alapanyagokat (pl. az ecetsav-anhidridet) illetően kibocsátóként is jelen van a piacon. A heroin négy útvonalon érkezik az Európai Unióba. Legnagyobb része Törökországon keresztül a Balkán érintésével érkezik meg („balkáni útvonal”), vagy azon az „északi útvonalon”, amely a posztsovjét térségen – a közép-ázsiai köztársaságokon, Oroszországon és Ukrajnán – vezet át. A balkáni útvonalnak az utóbbi években keletkezett egy „szíriai-iraki ága” is. A posztsovjét térségen keresztül vezető útvonalon érkező heroin főként lett és litván bűnözők közreműködésével jut be az EU területére. Mivel az orosz és az ukrán heroinpiac nagyobb, mint az uniós, ezért forgalmuk lényegesen befolyásolja azt, hogy a közép-ázsiai csempészútvonalon mennyi heroin jut az EU-ba. A bűnüldöző szervek további csempészútvonalaként azonosították az Arab-félszigeten, Afrikán keresztül vagy az afrikai kontinens mellett elhaladó, egész Afrikát megkerülő „déli útvonalat” is, amelyen keresztül elsősorban tengeri vagy légi úton az Iránból vagy Pakisztánból érkező szállítmányok lépnek be Portugálián vagy Spanyolországon keresztül az EU területére. (SOCTA 2017, 38.) A jelzett útvonalak szinte kivétel nélkül Afganisztánból indulnak, ma már ugyanis – hasonlóan az 1990-es évekhez – a közép-ázsiai ország a heroin fő előállítója. A heroin előállításához szükséges anyagokat ugyanakkor az EU területéről csempészik növekvő mennyiségben, mivel a beszállítók úgy próbálják csökkenteni a költségeket, hogy a heroin előállításának utolsó szakaszait Európában hajtják

végre (például Bulgária, Csehország, Spanyolország, Hollandia). (EDR 2019, 24.) Bár az utóbbi években stagnált a magas kockázatú heroinhasználók (1,3 millió), és növekedett az orvosi kezelésben részesülő heroinhasználók száma az EU-ban, a halálos kimenetelű túladagolások 81–85%-ában játszottak szerepet az opiodok. (EDR 2004–2019 [2015, 2017, 2018, 2019], 15.; EDR 2016, 13.) Mivel Afrika egyes régióiban nőtt a heroinfogyasztás, a növekvő afrikai igény kielégítése miatt az Afrikából Európába tartó csempésztúvonalak várhatóan változni fognak, a heroinkereselemben részt vevő afrikai bűnözői csoportok szerepe pedig nőni fog.

A Kábítószer és Kábítószer-függőség Európai Megfigyelőközpontjának (EMCDDA) adatai szerint a *kokain* a kannabiszszármazékok után a második leggyakrabban használt drogtípus az Európai Unióban, sőt becsült fogyasztóinak száma 2015 óta mintegy 15%-kal emelkedett (3,4 millióról 3,9 millióra). (EDR 2004–2019 [2015, 2017, 2018, 2019], 15.; EDR 2016, 13.) Az európai szervezett alvilági csoportok növekvő szerepet játszanak a kokain behozatalában, és közvetlenül kapcsolatban állnak az ellátókkal. Mivel az európai kokain-kereskedelem egyre jövedelmezőbb, egyre több szereplő akar bekapcsolódni az üzletbe. Bár a kokaint továbbra is elsősorban Kolumbiában, Bolíviában és Peruban termesztik, napjainkban már nemcsak a dél-amerikaiak csempésznek kokaint Európába, hanem a mexikói kartellek és a nigériai bűnözői csoportok is. A Közép- és Dél-Amerikából szállított kokain Nyugat-Afrika és újabban a Balkán érintésével érkezik Európába, a főbb belépési és elosztópontok pedig Északnyugat-Európa, az Ibériai-félsziget és a Fekete-tenger nagyobb kikötői. Brazília szerepe továbbra is megkerülhetetlen a kokaincsempészetben mint tranzitút, ugyanakkor az utóbbi években végfelhasználóként és egyben elosztópontként is növekvő szerepet játszanak a nyugat- és észak-afrikai országok az EU-ba szállítandó kokain csempészésében. Az EMCDDA szerint a kokain hozzáférhetősége napjainkban minden korábbinál nagyobb az Európai Unió területén. (SOCTA 2017, 37.; EDR 2019, 26–27.)

Az Európai Unióban a *kannabisz* és *kannabiszszármazékok* a legnépszerűbb drogfajták, ezért annak ellenére, hogy nagyon sokan termesztik házilag, mind a hasis alapanyagául szolgáló kannabiszgyanta, mind a növényi kannabisz (azaz az indiai kenderből vagy a hasznos kenderből készített „marihuána” vagy „fü”) formájában, továbbra is komoly igény van a kannabisz és a kannabiszszármazékok behozatalára. A marihuána esetében Albánia a legfőbb beszerzési forrás, a kannabiszgyanta (mag) termesztésében és Európába történő exportálásában pedig a marokkói csoportok játszanak meghatározó szerepet. A kannabiszolaj viszonylag ritka az Európai Unióban. A kendernövény magjának csempészetében az elmúlt években Hollandia, Spanyolország és Albánia mellett Líbia vált az egyik fontos elosztóponttá, míg a marihuána esetében Hollandia és Csehország szerepel elosztópontként az EU-n belül. (SOCTA 2017, 35–36.) A bevétel és a kockázat viszonyának szempontjából a kannabisz-származékok kereskedelme olyannyira kedvező, hogy számos szervezett alvilági csoport átállt a heroin- és kokainkereskedelemtől a jobban jövedelmező és kevésbé kockázatos kannabisztermesztésre és -terjesztésre, egyidejűleg növelve a kannabisz hatóanyag-tartalmát. (EDR 2019, 21–23.) 2015 óta a kannabiszfogyasztók száma emelkedett a legnagyobb arányban – 28%-kal (19,3-ról 24,7 millióra) – az Európai Unióban, a fiatal felnőttek fogyasztókon belüli aránya viszont 76%-ról 71%-ra csökkent. (EDR 2004–2019 [2015, 2017, 2018, 2019], 15.; EDR 2016, 13.)

A legtöbb *szintetikus kábítószer*t Hollandiában és Belgiumban állítják elő az Európai Unióban, de kisebb mennyiségben Németországban, Észtországban, Litvániában, Bulgáriában, Dániában, Svédországban, Finnországban, Lengyelországban és a nem EU-tag

Norvégiában, valamint Izlandon is állítanak elő belőle. A kábítószer-kereskedelem e területének domináns szereplői a lengyel, brit, litván, holland és belga bűnözői csoportok. A bűnszervezetek együttműködnek a drogereskedelem minden szintjén, az előállításához szükséges hozzávalók beszerzésétől kezdve egészen az elkészült drog (az LSD és az amfetaminszármazékok, például a metamfetamin vagy az az ecstasy néven ismert MDMA, vagy a szintetikus kannabinidokat tartalmazó herbál) terjesztéséig. Az EU piacára szánt szintetikus drogok legnagyobb hányadát valamelyik uniós tagállamban, míg a kisebb részét EU-n kívüli országokban (nyugat-afrikai államok, Oroszország) állítják elő, a szintetikus drogok alapanyagainak fő beszerzési forrása pedig Kína, bár az utóbbi években már az indiai és a thaiföldi bűnbandák is jelen vannak a prekursorokkal történő kereskedésben. A szintetikus drogok piacán növekvő rivalizálás várható az orosz ajkú bűnbandák és más elosztók között, ami az erőszak növekedését is maga után vonhatja. A szintetikus drogokkal való kereskedelem dinamikusán fejlődő üzletgá nőtte ki magát: az európai kábítószer-kereskedők Törökországba, Ausztráliába és az Egyesült Államokba is exportálnak amfetamint, metamfetamint és MDMA-t. Az Európai Unióban jelenleg 2,6 millióra becsülik a MDMA-fogyasztók és 1,7 millióra az amfetaminszármazékokat fogyasztók számát, míg előbbieik száma 2015 óta 0,5 millióval (24%), az utóbbiaké csupán 0,1 millióval (6%) emelkedett az EMCDDA becslése szerint. (EDR 2004–2019 [2015, 2017, 2018, 2019], 15.; EDR 2016, 13.)

Bár az „új pszichoaktív anyagok” (dizájnerdrogok) ma még csak kis hányadát teszik ki az európai drogpiacnak, de az alacsony ár, a könnyű hozzáférhetőség (internetes rendelés), valamint az egyre javuló minőség valószínűleg növelni fogja az irántuk való keresletet. 2018 végére az EMCDDA és az európai bűnüldözési szervek több mint 730 dizájnerdrog-fajtát azonosítottak és kísérték figyelemmel, melyek közül 55-öt első ízben 2018-ban azonosítottak Európában. (EDR 2019, 33.) Az új pszichoaktív anyagokat a legtöbb esetben Kínában állítják elő vegyipari és gyógyszercecék, s innen szállítják Európába, ahol terméké alakítják, csomagolják és értékesítik. Ez utóbbiakban a hollandiai, a belga, a lengyel, a cseh és a szlovák bűnözői csoportok játsszák a főszerepet az EU-n belül. (SOCTA 2017, 39.)

Végül érdemes jelezni azt is, az Európai Unióban hozzáférhető kábítószeresek – a kokain, az amfetamin, a metamfetamin és az MDMA – elterjedtségében egyértelmű regionális különbségek figyelhetők meg. Míg Nyugat- és Dél-Európában a kokain, Észak-Európa és Közép-Európa nagy részén az amfetamin, Litvániában, Lettországon, Csehországban és Szlovákiában a metamfetamin, Romániában az MDMA a leggyakrabban lefoglalt kábítószer. (EDR 2019, 26.)

14.2.2. Hamisítás

A *termékhamisítás* – vagy hivatalos kifejezéssel: a szellemi tulajdonjog (IPR) elleni bűncselekmények – több mint 465 milliárd dollár veszteséget okoznak évente a világgazdaságnak (ez a világkereskedelem 2,5%-a). A jelenség azokat a gazdaságokat sújtja elsősorban, amelyekben meghatározó szerepet játszanak a magas IPR-tartalmú – azaz innovatív, magas szellemi hozzáadott értéket hordozó – termékek. Az Európai Unió

GDP-jének közel 42, importjának 86, exportjának pedig 93%-át ilyen termékek alkotják. (EUROPOL–EUIPO 2017, 6.) A közvélekedéssel ellentétben a termékhamisítás nemcsak luxuscikket és kozmetikai cikket érint, hanem ételeket, italokat, gyógyszereket, elektronikus háztartási eszközöket és játékokat is. (EUROPOL–EUIPO 2017, 63–72.; SOCTA 2017, 42.) A szervezett bűnözői köröknek megéri a hamisítással foglalkozni, mert alacsony kockázattal járó és rendkívül jövedelmező tevékenység, ráadásul a lakosság nagy része elnézően viszonyul e bűnözési területhez, sőt a 2008-as gazdasági válság még inkább növelte az igényt az eredetnél jóval olcsóbban beszerezhető hamisított termékekre.

A termékhamisítás egyrészt a be nem fizetett adók révén, másrészt a legális üzleti vállalkozások bevételeinek és beruházásainak csökkenésével okozza a legnagyobb kárt, de a hamisított termékek károsíthatják az egészséget is, például a hamis gyógyszerek súlyosbíthatnak már meglévő betegséget, vagy akár újakat is okozhatnak, a hamis ruhák, sportcipők pedig mérgező anyagokat (formaldehidet, higanyt) tartalmazhatnak. A hamisítás a környezetet is károsíthatja: a hamis növényvédő szerek sok olyan nem tesztelt aktív anyagot tartalmazhatnak, amely szennyezi a talajt és a felszíni vizeket.

A felderítési adatok alapján a *dohányárúk* teszik ki a hamisítás egyik legnagyobb részét (27%), vagyis a cigarettahamisítás és -csempészet továbbra is egy igen jól jövedelmező ágazata a szervezett bűnözésnek. (EUROPOL–EUIPO 2017, 6.) A csempésztett hamis cigaretta a balti országokból, Kínából, a délkelet-ázsiai országokból, Szerbiából, Ukrajnából, Oroszországból, a Közel-Keletről, valamint Afrikából érkezik az Európai Unióba, és főként az Egyesült Királyságban, Németországban, Franciaországban, Belgiumban, valamint Olaszországban értékesítik. Ez utóbbi földrajzi helyzetéből adódóan egyben elosztópontként is működik. A Kelet-Európából csempésztett cigarettát a török bűnözők gyakran a heroinnal együtt csempészik az unióba.

A dohányáru mellett a legtöbb esetben egyéb termékeket (10%), játékokat (9%), hamisított márkajelzéseket, címkéket, matricákat (8%) és élelmiszereket (7%) foglaltak le az unió tagállamainak határőrizeti és vámszervei. Ha azonban darabszám alapján összesítjük a lefoglalt termékeket, úgy a legnépszerűbb kategóriák a sportcipők (17%), a táskák, órák, pénztárcák (15%) és a ruházat (14%), értékük szerint pedig az órák (24%), pénztárcák (9%) és a ruházati termékek (7%). (EUROPOL–EUIPO 2017, 15.)

A hamisított termékek legnagyobb része továbbra is Kínából származik, ahonnan a világ hamisított termékeinek mintegy 72%-a ered. A fennmaradó részen Hongkong, Törökország, Thaiföld, Szingapúr, Malajzia és Vietnám osztozik, ahonnan főleg tengeri szállítási útvonalakon, kisebb arányban szárazföldi vagy légi úton érkeznek a hamisított termékek az EU területére. (EUROPOL–EUIPO 2017, 18–24.)

A *pénzhamisítás*, főleg az euró hamisítása egyre általánosabb problémát jelent a bűnüldöző szerveknek, ugyanis a szakértők szerint minél több országban válik hivatalos fizetőeszközzé az euró, annál valószínűbb hamisításának nagyobb mértéke. Ennek ellenére az Europol jelentése szerint a 2011-es adatokhoz képest 2013-ra csökkent a hamisított euróbankjegyek száma, a hamis értéké viszont 15%-kal nőtt. (SOCTA 2013, 23.) A hamis bankjegyek nyomtatása túlnyomórészt az euróövezeten kívül történik, például Dél-Amerikában, ahol rendkívül nagy mennyiségben állítanak elő hamis pénzt. A 2017-es Europol-jelentés szerint a hamisítók körében a 20 eurós és 50 eurós a legnépszerűbb bankjegy. Bár a pénzhamisítás nem veszélyezteti az euró stabilitását, az Európai Központi

Bank 2016-ben a pénzhamisítás és a pénzmosás elleni fellépés jegyében úgy döntött, hogy 2018 végéig kivonja a forgalomból az 500 eurós bankjegyeket. (SOCTA 2017, 28.)

14.2.3. Személyek elleni bűncselekmények

Az Europol 2017-es súlyos és szervezett bűnözés általi fenyegetettség értékeléséről szóló jelentése szerint az elmúlt években a kábítószer-kereskedelem mellett a személyek elleni bűncselekmények – a *migráncsempészet* és az *emberkereskedelem* – voltak a szervezett bűnözés legnyereségesebb területei. (SOCTA 2017, 11.) Az alvilági csoportok változatos módon használják ki az EU-tagállamok menekültügyi rendszereinek gyengeségeit azzal a céllal, hogy hasznot húzzanak az illegális bevándorlás támogatásából, és hogy a migránsok egyrészt bejussanak az EU-ba (utazási irodákon, illetve korrump ügyintézőkön keresztül szereznek nekik vízumot), másrészt, hogy később rendezni tudják a státuszukat (például EU-s állampolgárokkal kötött elrendezett házasságok útján). Vízumot hamisítani már egyre nehezebb, ezért az alvilági csoportok ehelyett más dokumentumokat hamisítanak meg (születési anyakönyvi kivonat, iskolai végzettséget igazoló oklevél) azért, hogy ennek segítségével a bevándorló legális úton tudjon vízumot igényelni. Az illegális bevándorlók csempésze 2014–2015-ben volt kiemelkedően jövedelmező, 2016-ban viszont – mivel felére csökkent az EU-ba érkező migránsok száma – a csempészek bevétele is jelentősen mérséklődött. A hatóságok azonban az embercsempészetet még így is az egyik legjövedelmezőbb bűncselekményként tartják számon. A migráns- és embercsempészetrel szembeni fellépés biztonsági fontosságát jól jelzi, hogy az Europol keretén belül 2016-ban megalakították az *Embercsempészet Elleni Európai Központot* (*European Migrant Smuggling Centre, EMSC*), amely 2018 óta éves jelentésekben foglalja össze tevékenységét, illetve a migráns- és embercsempészet helyzetét az Európai Unióban. (EMSC 2018, EMSC 2019, EMSC 2020.) Bár e jelentések az EU-ba irányuló migráció általános csökkenéséről számolnak be az utóbbi években, azt is jelzik, hogy migráns- és embercsempész csoportok folytatják az unió területére irányuló tevékenységüket, illetve az Európán belüli, az úgynevezett másodlagos csempésztevékenységre koncentrálnak, különösen „balkáni útvonalakon”, a La Manche-csatorna mentén és az olasz–francia határon. (EMSC 2019, 11–12.) A csempészek a profitnövelés érdekében a közösségi médiát is felhasználják tevékenységük reklámozására és szervezésére (EMSC 2020, 15), emellett többen közülük nemcsak ember-, hanem drog- és cigarettacsempészzel, valamint jövedéki-adócsalással is foglalkoznak.

A migráncsempészetet különösen veszélyessé teszi, hogy azoknak a bevándorlóknak, akiknek nincsenek érvényes papírjaik, s illegális státuszuk miatt kívül rekednek a lakhatási, oktatási, egészségügyi ellátórendszereken, emellett nem is dolgozhatnak legális keretek között, többnyire a bűnözés marad a megélhetési lehetőség.

A Közép- és Nyugat-Európába irányuló *emberkereskedelem* áldozatai közül sokan az illegális munkaerőpiacra kerülnek, vagy prostituáltként foglalkoztatják őket (főleg a nőket és gyermekeket). Az európai célországba érkező illegális bevándorlók is az emberkereskedők hálójába kerülhetnek, de az áldozataik nem csak a menekültek és a migránsok közül kerülnek ki. Számos országban szociális helyzetük miatt az áldozatok „önként” bocsátják áruba testüket

vagy testi erejüket, ám igen gyakori, hogy a bűnözők elrabolt fiatal lányokat vagy gyermekeket kényszerítenek prostitúcióra. A prostituáltak Ukrajnából, Romániából, Bulgáriából, Albániából, Nigériából, Thaiföldről érkeznek a legtöbben, s főként albán bűnözők juttatják el őket Közép-, illetve Nyugat-Európa nagyvárosaiba. Az áldozatokat gyakran megerőszakolják, illetve halálosan megfenyegetik őket vagy a családjukat. Az emberkereskedők dolgát több tényező is segíti: egyrészt az EU-s állampolgársággal rendelkező áldozatok kisebb kockázatot jelentenek a bűnözők számára, mert kisebb a valószínűsége, hogy egy ellenőrzés során lebuknak, másrészt a határokon átnyúló emberkereskedelemmel kapcsolatos nyomozások száma alacsony az EU-n belül, továbbá a gazdaság bizonyos szektorai is növekvő mértékben használják ki az illegális munkaerőpiacban rejlő lehetőségeket. Az emberkereskedelem és az ezzel összefüggő feketemunka elsősorban a vendéglátóiparban, a kiskereskedelemben, a mezőgazdaságban és az építőiparban elterjedt. (SOCTA 2017, 49–53.)

14.2.4. Magántulajdon elleni bűncselekmények

A szervezett bűnözés egyik kevésbé látványos területe a *magántulajdont érintő bűncselekmények*, vagyis a bűnszervezetek által végrehajtott zsebtolvajlások, betörések, autólopások, rablások, fémtolvajlások (főként a rézkábeleké), valamint a teherszállítmányok eltulajdonítása. A bűnbandáknak azért éri meg beszállni ebbe az „üzletágba”, mert jól jövedelmező, lebukás esetén alacsony büntetést szabnak ki az elkövetőkre, illetve az ilyen ügyekben a rendőrség sokszor csak helyi szinten nyomoz, annak ellenére, hogy például a fémtolvajok gyakran egy másik EU-s tagállamban értékesítik lopott áruikat. A bűnszervezetek a piaci igényeknek megfelelően választják ki, hogy mit lopnak el, így gyakran olyan nem hétköznapi tárgyakat is eltulajdonítanak, mint a csónakmotor, optikai eszközök, műkincsek. Tendenciaként figyelhető meg, hogy a bűnözők a 2010-es évek eleje óta egyre több teherakományt rabolnak ki, továbbá 2011-től egyre több nehézgépjárművet (mezőgazdasági és építőipari gépet, buszt, vontatót) tulajdonítanak el, amelyek nagy része végül a balti államokban és Oroszországban talál vevőre. Az elmúlt években növekvő méreteket öltött a polgárháború sújtotta Líbiából, Irakból és Szíriából származó kulturális javak illegális kereskedelme is: a műkincseknek jelentős részét az Európai Unióba próbálják becsempészni. (SOCTA 2017, 47–48.)

14.2.5. Gazdasági bűncselekmények

Bár a gazdasági bűncselekmények közé sorolt *csalásnak* számos formája létezik (pénzügyi, befektetési, fizetési) (SOCTA 2017, 43–44), az egyik legelterjedtebb az Európai Unión belül az általános forgalmi adó (áfa) be nem fizetését célzó „hiányzó kereskedő” típusú csalás. Az EU-s országoknak évi 100 milliárd eurós kárt okozó „hiányzó kereskedő” típusú csalások száma növekszik a villamosenergia- és a földgázpiacon, illetve a szén-dioxid-kvóta kereskedelmének területén. A szakemberek szerint az elmúlt években olyan cégek jelentek meg ez utóbbi piacán, akik kevés tapasztalattal rendelkeznek, ennek ellenére nagykereskedőként akarnak fellépni, és sok esetben a „hiányzó kereskedő” típusú csalás módszerével sikerül elkerülniük az áfa befizetését. Az előrejelzések szerint a csalások száma nőni fog

az energiapiacon, emellett az ilyen elkövetők megpróbálnak beszivárogni a gazdaság más területeire is, és újabb országokban igyekeznek megvetni a lábukat.

Hiányzó kereskedő

A „hiányzó kereskedő” módszerének (láncügyletek, illetve ennek egy továbbfejlesztett változata, a körbeszámlázás vagy körhintacsálás) esetében egymáshoz kapcsolódó fiktív tranzakciók sorát hozzák létre, a piaci árak felhasználásával. Az adásvételi lánc működtetése során az áfa befizetésének kötelezettsége egy fantomcégnél halmozódik fel. Még ha végső soron tényleges exportra is kerül sor, a beszállítások értéke annyira felduzzad, hogy ez az exportórt jelentős áfa-visszaigénylésre jogosítja fel. Az áfa-visszatérítés befolyik a tényleges exportörhöz, még mielőtt az adóhivatal rájönne arra, hogy van egy „hiányzó kereskedő” az adásvételi láncban, amely nem tett eleget az áfafizetési kötelezettségeinek. (Correctiv 2019)

A *pénzmosás* területén a bűnözők továbbra is az eddig jól bevált módszereket alkalmazzák, vagyis fedőcégek mögé bújnak, és/vagy offshore számlákat nyitnak, kihasználva a globális pénzügyi rendszer gyengeségeit és a jogi kiskapukat. Számos pénzügyi tranzakciót nem, vagy csak nagyon nehezen lehet nyomon követni, mert kikerülnek a legális bankrendszer, így az átutalásoknak nincs „elektronikus nyomuk”. (SOCTA 2017, 18–19) Új tendenciaként figyelhető meg, hogy bizonyos szervezett alvilági csoportok az alternatív energia piacára is igyekeznek befurakodni: a Cosa Nostra és a calabriai 'Ndrangheta maffia családjai közül néhányan szél- és napenergiával kapcsolatos vállalkozásokat hoztak létre, hogy a klánok tisztára mossák a pénzüket.

Maffiatípusú bűnözés

A maffiatípusú bűnözés a szervezett bűnözés speciális válfaját képezi. A maffiás bünszervezetek egy adott terület fölötti monopólium megszerzésére törekednek (koncessziókhoz, engedélyekhez való hozzájutás, gazdasági tevékenységek és a közszolgáltatások feletti irányítás megszerzése, közbeszerzési pályázatok megnyerése, valamint a választások manipulálása), legfőbb céljuk, hogy uralják azokat a természeti és emberi erőforrásokat, valamint gazdasági szektorokat, amelyek a legnagyobb haszonnal kecsegtetnek. (KATONA 2014) A maffiatípusú szervezetek elsősorban működésükből, történelmi és kulturális hátterükből, illetve társadalmi beágyazottságukból kifolyólag egyedi, olaszországi jelenségnek számítanak, ezért pontatlanok az olyan elnevezések, hogy *orosz maffia*, *kínai maffia* stb.

14.2.6. Online bűncselekmények

A *számítógépes (kiber-) bűnözés* az utóbbi évtizedben oly mértékben elterjedt jelenséggé vált, hogy az Europol először 2011-ben, majd 2014 óta évenként önálló jelentésekben számol be a bűnözés e területének alakulásáról (IOCTA 2011, IOCTA 2014–2019). A számítógépes bűnözés – vagy gyakori szóhasználattal: kiberbűnözés – olyan bűnözési forma, amelyet

a számítógépek, számítógép-hálózatok és egyéb információtechnológiai eszközök használatával követnek el. Elsődlegesen a rosszindulatú szoftveres támadásokat, a személyes és ipari adatok eltulajdonítását, valamint a különböző szolgáltatásmegtagadással járó támadásokat soroljuk e bűnözési formához. E bűncselekmények célja az anyagi károkozás mellett gyakran reputációs károkozás is. A leggyakoribb célpontjai – az egyének mellett – a kulcsfontosságú iparágak és a társadalom számára kritikus infrastruktúra (egészségügyi, telekommunikációs, pénzügyi, közlekedési iparág és ezek hálózatai). (FELMÉRY 2019, 126.)

A rosszindulatú szoftveres támadások között továbbra is a különböző zsarolóprogramok az uralkodók. Térnyerésük ugyan folyamatosan lassul, azonban az anyagi indíttatásból elkövetett támadások esetén, a rendvédelmi szervek és a vállalatok szerint is, megelőzik a trójai programokat. A zsarolóprogramok okozta veszteségek 2016–2017 folyamán tizenötszörösükre nőttek. (IOCTA 2018, 17.)

Az adatok illetéktelen eltulajdonítása szintén komoly fenyegetés. A 2017-ben elkövetett legnagyobb adatlopás több mint 100 millió személyt érintett. Az olyan támadásokban, mint a „WannaCry” és a „NotPetya”, 150 ország 300 ezer felhasználója volt érintett, és csupán előbbi 4 milliárd dolláros veszteséget okozott. (IOCTA 2018, 16.) Legnagyobb mértékben általában a személyes, a pénzügyi és az orvosi adatok kerülnek veszélybe; a törvénytelen adatszerzés 50%-ban a szervezett bűnözői csoportokhoz köthető. (IOCTA 2018, 22.) Gyakori eset, hogy a bűnözők feltörik a pénzintézetek számítógépes rendszerét, és tömegesen lopják el az ügyfelek adatait, például a bankkártyák vagy a hitelkártyák azonosítóját, amelyeket aztán az online feketepiacon próbálnak meg értékesíteni.

A bűnözők egy másik módszere az adathalászás (phishing), amelynek során álcázott e-mailek formájában csálnak ki személyes adatokat (bankkártyaszámot, jelszót stb.) a bankszámla-tulajdonostól vagy a céges alkalmazottól. Az adathalászat továbbra is növekvő tendenciát mutat, a 2018. évben az unió tagországainak 75%-ában volt folyamatban lévő eljárás valamilyen tiltott adatszerzés ügyében. Igaz ugyanakkor, hogy az elkövetők által megcélzott felhasználók igen alacsony hányada „kapja be a csalit” (ez az arány körülbelül 4%). (IOCTA 2018, 55.)

Az anyagi, ideológiai, politikai és egyéb rosszindulatú szándékok motiválta szolgáltatásmegtagadással járó, vagy más néven túlterheléses támadások, magántulajdonú és állami szervezetek ellen egyaránt irányulnak. Mivel ez esetben a lebukás kockázata és a támadás költsége is alacsony, ez az egyik legközkedveltebb támadástípus. 2017-ben az EU-tagállamok bűnüldöző hatóságainak 65%-a számolt be ilyen esetről. (IOCTA 2018, 24.)

A kiberbűnözők az adathalászás mellett gyakran élnek a pszichológiai manipuláció (social engineering) eszközével is (megtévesztő e-mail, telefonhívás vagy sms), amelynek segítségével egyrészt bizalmas információkhoz igyekeznek hozzájutni, másrészt lehetővé akarják tenni valamilyen kártékony számítógépes program terjedését és működését. (DEÁK 2017, 2.; IOCTA 2018, 55–56.)

Zsarolóvírus

A zsarolóvírus (ransomware, cryptoware) zárolja a számítógép merevlemezének egy részét vagy akár teljes egészét a rajta lévő fájlokkal együtt, és egészen addig megtagadja a hozzáférést a fájlokhoz, amíg nem fizetik ki a zsarolónak a kívánt összeget.

Az informatikai eszközök fejlődésével párhuzamosan nő a *gyermekpornográfiával* összefüggő bűnesetek száma (az Európai Unió tagországainak 60%-a 2018-ban az ilyen tartalmak mennyiségi növekedéséről számolt be). Az internethasználatot lehetővé tevő mobil eszközök elterjedése, az elektronikus platformok és szolgáltatások változatossága, az online anonimitás terjedése, a titkosítási megoldások széles körű használata és a darknet használatának elterjedése alacsony kockázat mellett teszi lehetővé az érintettek számára ilyen tartalmú anyagok tárolását és egymás közt történő megosztását. A szexuális tartalmú képeket és videókat gyakran jelszóval védett oldalakra töltik fel, és egyre gyakoribb, hogy a bűnözők adatfelhőben tárolják a fájlokat azért, hogy ne a könnyen lefoglalható adathordozókon legyenek a bizonyítékok. A gyermekpornográfia fényképei és videói Kelet-Európában, Délkelet-Ázsiában és növekvő számban Dél-Amerikában készülnek. Az igény nem csökkent a pornográf felvételek iránt, és a hatóságoknak egyre nehezebb lenyomozni a nehezen hozzáférhető, titkosított weboldalakat. (IOCTA 2018, 31–37.)

14.2.7. A környezet ellen elkövetett bűncselekmények

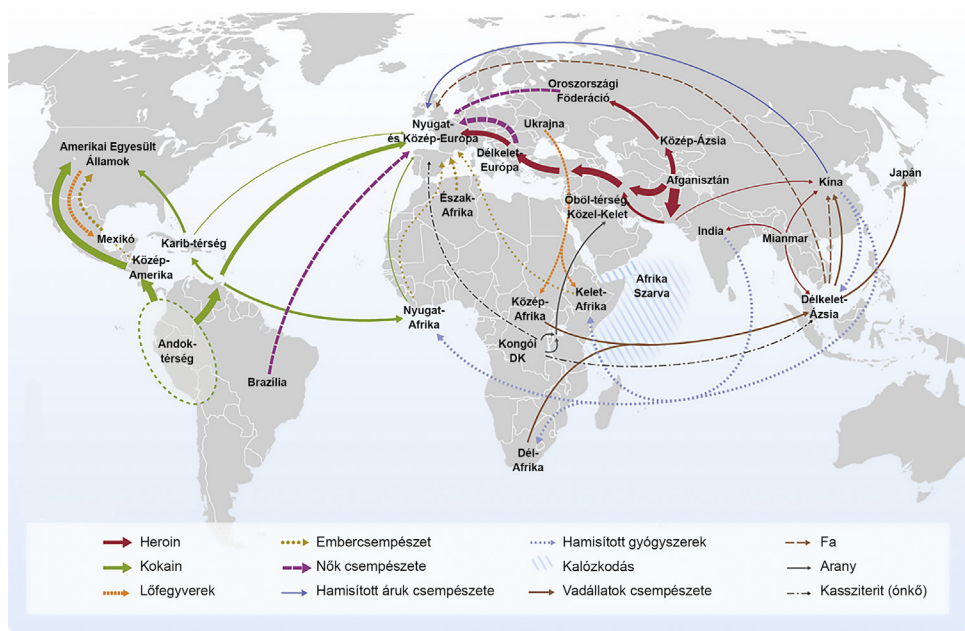
A környezetet sújtó bűncselekmények egyik típusa az *illegális hulladékkezelés*, amely nemcsak a kommunális és a veszélyes hulladék tiltott területen való elhelyezését jelenti, hanem a hulladék átszállítását más országokba (EU-s tagállamokba, a Nyugat-Balkánra, valamint nyugat-afrikai és ázsiai országokba, például Kínába) és a környezetre veszélyes módon történő megsemmisítését is. A gazdasági válság okozta bevételkiesés miatt sok cég úgy akar spórolni a hulladék elszállításán, hogy a szervezett alvilág segítségét kéri. Olaszországban a kalábriai és a Nápoly környéki maffiacsaládok (a 'Ndrangheta, illetve a Camorra klánjai) foglalkoznak a szervezett bűnözés ezen ágával, számos illegális szeméttlerakó helyet létesítve és tartva fenn az ország területén. (SOCTA 2017, 41.; EUROPOL 1 é. n.)

A környezet elleni bűncselekmények másik típusa a *veszélyeztetett fajokkal*, elsősorban állatfajokkal *való kereskedelem*. A bűnözők legtöbbször orrszarvúk szarvát, elefántagyart és ragadozó madarakat csempésznek be az Európai Unióba, ugyanis ennek a bűnözői tevékenységnek az EU a legfőbb piaca, de a fentiek mellett más ritka állat- és növényfajok (tigriszek szőrmeje, testrészei vagy élő állatok, például teknősök) is a csempészek célkeresztjébe kerülhetnek. (SOCTA 2017, 41.; EUROPOL 1 é. n.)

14.2.8. Fegyverkereskedelem

Bár az európai kontinensen a Nyugat-Balkán a *lőfegyverekkel való törvénytelen kereskedelem* logisztikai elosztópontja, ez a bűnözői tevékenység az EU-ban csak mérsékelt formában van jelen. A nyugat-balkáni és a volt Szovjetunió területéről származó bűnözői csoportok – akiknek mindez inkább csak kiegészítő tevékenység, nem pedig a fő bevételi forrás – elsősorban európai magánmegrendeléseknek tesznek eleget. A fekete piacra kikerülő legális fegyverek – amelyeknek nagy része nyugat-balkáni országokból származik – beszerzési forrása változatos: újraélesztett vagy átalakított fegyverek, betörések, lopások során, illetve nyugdíjba vonult rendőr- vagy katonatisztektől szerzett fegyverek. Az elmúlt években jelentősen nőtt az interneten zajló illegális fegyverkereskedelemhez kapcsolódó bűnesetek száma

is. A megrendelőkhez leggyakrabban a postai futárszolgálatokon és a csomagküldő szolgálatokon keresztül jutnak el a fegyverek. (BOKROS 2013; SOCTA 2017, 54.; EUROPOL 2 é. n.)

14.1. ábra

A nemzetközi szervezett bűnözés legfontosabb útvonalai

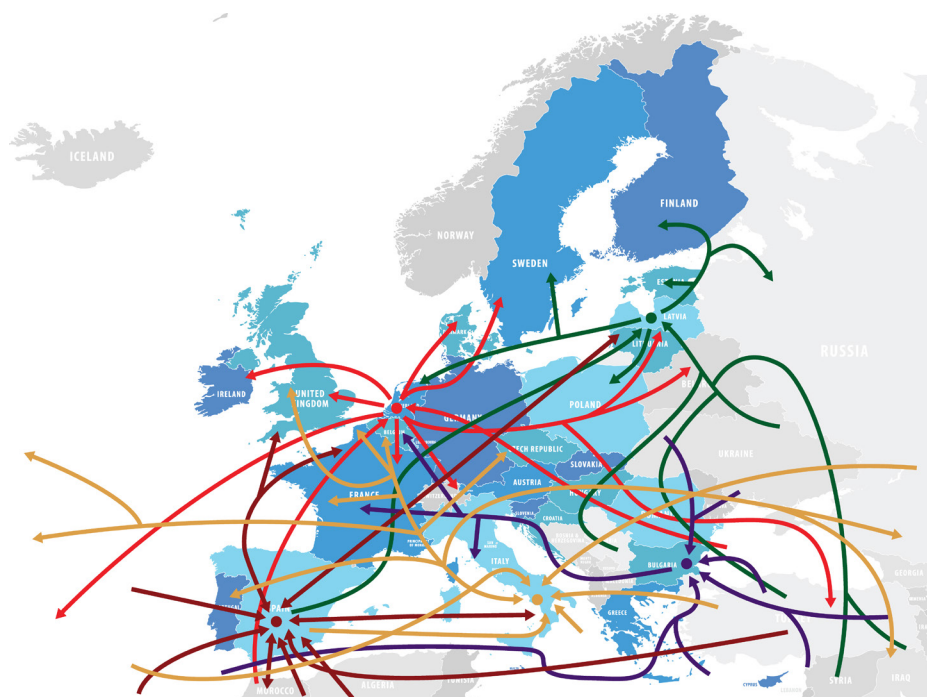
Forrás: UNODC 2010, 20.

14.3. Csomópontok

Az Europol jelentései a kontinensen belül öt olyan gócpontot különböztetnek meg, ahol a legjelentősebb szervezett alvilági bűncselekmények logisztikai tevékenysége koncentrálnódik. A csomópontok egyben belépési pontok is az Európai Unióba.

A kontinens *északnyugati* részén elhelyezkedő *csomóponton* keresztül csempészik át – elsősorban brit és ír bűnözők segítségével – a legtöbb kábítószerfajtát (kokain, heroin, kannabiszszármazékok, szintetikus drogok), de emellett a hamisított termékek egy része is ezen a ponton lép be az unió területére. A csomópont jelentős ellátóközpontnak számít a nyugat-, dél- és észak-európai országokba, valamint a Németországba tartó kábítószer számára.

Az északkeleti csomópont teljes egészében lefedi a balti országokat. A terület hidat képez az Oroszországban, Ukrajnában, Fehéroroszországban és Moldovában tevékenykedő bűnszervezetek, valamint az EU-ban működő bűnbandák között. Ezen a csomóponton keresztül a balti, különösen a litván bűnbandák segédletével főként heroin, szintetikus drog-alapanyagok, illetve csempészett cigaretta áramlik az EU-ba, de a terület az embercsempészek és az illegális bevándorlók számára is fontos belépési pontként funkcionál.

14.2. ábra

Az Európába irányuló szervezett bűnözői tevékenységek fő csomópontjai és útvonalai

Forrás: OCTA 2009, 28–34.

A délnyugati csomópont szerepe a Dél-Amerikából, Mexikóból és a Karib-térségből érkező, Nyugat-, Északnyugat-Afrikán átmenő, EU-s piacra szánt kokain szempontjából meghatározó, de az Ibériai-félsziget az illegális bevándorlás számára is kulcsfontosságú.

A délkeleti csomóponton keresztül a fekete-tengeri és a Balkánon átvezető útvonalak húzódnak. Számos térségbeli ország határőrizete nincs kellőképpen felkészülve, ami kiváló terepet biztosít az illegális bevándorlásnak, az emberkereskedelemnek, valamint az Ázsiából érkező heroin és a nyugat-balkáni országokból, Moldovából, Ukrajnából jövő, illegálisan forgalmazott cigaretta becsempészésének. A menekültek és a csempésztett áruk részben a fekete-tengeri kikötőkön (Várna, Burgasz, Constanța, Odessza) keresztül jutnak be az unióba, de a továbbcsempészésben a Duna is fontos szerepet tölt be. A térségben a török és a rendkívül veszélyesnek tartott albán etnikumú (albániai, koszovói) bűnbandák játszanak vezető szerepet; utóbbiak már nemcsak a heroin-, hanem újabban a kokainkereskedelemben is érdekelték.

A déli csomóponton belül – elsősorban a kokain és a heroin elosztásával kapcsolatosan – központi szerep jut az olaszországi szervezett alvilágnak. A nápolyi és a kalabriai maffiaklánok jó kapcsolatot tartanak fenn lényegében a világ összes bűnszervezetével,

köztük a kokaint „exportáló” latin-amerikai országok kartelljeivel. Az itáliai kikötők jelentőségét növeli, hogy itt rakodják át a továbbszállítandó csempészett cigarettát és a gyakran Kínából érkező hamisított termékeket.

14.4. Az ENSZ szerepe a szervezett bűnözés elleni fellépésben

Az ENSZ szervezett bűnözés elleni fellépésének legfontosabb intézménye a Kábító-szer-ellenőrzési és Bűnmegelőzési Hivatal (United Nations Office on Drugs and Crime – UNODC). Az UNODC transznacionális szervezett bűnözés elleni tevékenységének keretét az ENSZ 2000 novemberében elfogadott és 2003 szeptemberében életbe lépett határokon átnyúló szervezett bűnözés elleni egyezménye és ennek három kiegészítő jegyzőkönyve jelöli ki. Az UNODC szakértők bevonásával segítséget nyújt a tagállamoknak abban, hogy az egyezményben tett vállalásaikat teljesítsék. Ez azt jelenti, hogy segít abban, hogy egyrészt kiépítsék az egyezménynek és normáinak megfelelő jogi kereteket, másrészt, hogy megfelelően alkalmazzák ezeket a gyakorlatban. Ezenfelül szerepet vállal abban is, hogy kölcsönös jogi segítségnyújtás jöjjön létre a részes államok között; hogy a kiadatási eljárás jogi szempontból megfelelően szabályozott legyen; s hogy a részes államok bűnüldöző szervei könnyebben együtt tudjanak működni egymással. Emellett az UNODC szakpolitikai prioritásokat és stratégiákat ajánl és dolgoz ki az egyes államok részére; kormányokkal, nemzetközi és civil szervezetekkel dolgozik együtt, hogy ezzel is erősítse a szervezett bűnözés elleni küzdelmet; fórumokat biztosít a szakértők számára, hogy megoszthassák a szervezett bűnözés elleni küzdelemben szerzett tapasztalataikat; valamint aktívan részt vesz a szervezett bűnözést érintő adatgyűjtésben, kutatásban és elemzésben (ennek eredménye például az évente megjelenő World Drug Report). A hivatal támogat minden olyan kormányzati és nem kormányzati intézményt, szervezetet, amely szerepet játszik a határokon átvívelő szervezett alvilági tevékenység elleni küzdelemben, s célja, hogy ezek az intézmények és szervezetek hosszú távon is képesek legyenek ellátni feladataikat.

14.5. Az Európai Unió szervezett bűnözés visszaszorítását célzó tevékenysége

Az Európai Unió több stratégiai jellegű dokumentumában és cselekvési tervében (Európai biztonsági stratégia, Hágai program, Lisszaboni szerződés, Stockholmi program, Az Európai Unió belső biztonsági stratégiája stb.) foglalkozik a szervezett bűnözés problémájával, amelyek közül a Lisszaboni szerződés és a Stockholmi program érdemlik a legnagyobb figyelmet.

A határokon átvívelő szervezett bűnözés elleni fellépéssel kapcsolatosan a Lisszaboni szerződés egyik legfontosabb határozata, hogy elő kell segíteni a tagállamok büntetőjogi, igazságszolgáltatási és közigazgatási szankciórendszerét érintő rendelkezéseinek közelítését a terrorizmus, az emberkereskedelem, a nők és gyermekek szexuális kizsákmányolása, a kábító-szer- és fegyverkereskedelem, a pénzmosás, a korrupció, a számítógépes bűnözés, valamint a pénz- és egyéb fizetőeszközök hamisítása területén. Ezekkel a bűncselekményekkel

kapcsolatosan az Európai Parlament és a Tanács szabályozási minimumokat állapíthat meg, továbbá a bűncselekményi területek száma bővíthető a bűnözés alakulásának függvényében. (*Lisszaboni szerződés* 2007, 69. b cikk; *URSZÁN* 2011) Az igazságügyi kooperációt érintő másik lényeges változás, hogy a jövőben az igazságügyi téren való együttműködésért felelős ügynökségnek (Eurojust) az alaptevékenységeit részben az Europol által végzett operatív cselekmények és szolgáltatott információk alapján kell végeznie (*URSZÁN* 2011), ami a korábbiakhoz képest szorosabb együttműködést követel meg az Europol és az Eurojust között. Mindezek mellett a Lisszaboni szerződés egy olyan rendőrségi együttműködés kialakítását is előírja, amelyben részt vennének a tagállamok hatóságai. Az így létrehozott közös nyomozócsoportok célja többek között az információk összegyűjtése, elemzése és megosztása, valamint a felderítésére vonatkozó közös nyomozási technikák használata lenne. (*Lisszaboni szerződés* 2007, 69. f cikk)

A Hágai programot felváltó, a 2010 és 2014 közti időszakra vonatkozó Stockholmi program hangsúlyozottan az európai polgárok jogaival, a bevándorlással, a rendőrségi és igazságügyi együttműködéssel, a határőrizettel és a terrorizmussal foglalkozik. A program szervezett bűnözéssel kapcsolatos legfontosabb ajánlásai közé sorolható, hogy hatékonyabb intézkedéseket szükséges hozni a bűnmegelőzés terén (Európai Tanács 2010, 4.3.2. fejezet), az EU-s országoknak kölcsönösen el kellene ismerniük az ítéletek és az igazságügyi határozatok valamennyi típusát (Európai Tanács 2010, 3.1.1. fejezet), továbbá összehangoltan kellene fellépniük a belső biztonság területén, amelynek fontos pontját képezne a hatáskörrel rendelkező EU-ügynökségek közötti operatív együttműködés (*URSZÁN* 2011), a szervezett bűnözés elleni küzdelemben kulcsszerepet betöltő ügynökségek – Europol, Eurojust, Frontex – közti információcsere előmozdítása (Európai Tanács 2010, 4.3.1. fejezet), valamint a külső határokon történő integrált határőrizet továbbfejlesztése (Európai Tanács 2010, 5.1. fejezet).

Stockholmi program

A Stockholmi program szerint az alábbi bűncselekmények rendelkeznek prioritással:

- Emberkereskedelem: ezen a téren a program előírja, hogy az Europolnak a tagállamok támogatásával eredményesebbé kell tennie a származási és a tranzitországokkal együttműködve végzett információgyűjtési és stratégiai elemzési tevékenységet, az Eurojustnak pedig a tagállami hatóságok által az emberkereskedelem terén folytatott nyomozások összehangolására irányuló erőfeszítéseit kell fokoznia. A programban ezek mellett fontos szerepet kap még a hamis vízumok kiadásának megelőzése, az áldozatvédelem, valamint a szigorúbb határvédelem. (Európai Tanács 2010, 4.4.2. fejezet)
- A gyermekek szexuális kizsákmányolásával és a gyermekpornográfiával kapcsolatosan a program kiemeli, hogy egyrészt új jogszabályokat kell elfogadni, másrészt együtt kell működni a magánszektorral azért, hogy felszámolják az internetes oldalakhoz kapcsolódó pénzáttalásokat, felvetve annak lehetőségét, hogy létrehozzanak egy gyermekrablásokra specializálódott uniós szinten működő hálózatot. (Európai Tanács 2010, 4.4.3. fejezet)

- A számítástechnikai bűnözéssel összefüggően a fő feladatok az állami és a magánszféra közti együttműködés, valamint az igazságügyi téren való együttműködés elősegítése lennének. (Európai Tanács 2010, 4.4.4. fejezet)
- Gazdasági bűnözés és korrupció: a program szerint ennek kapcsán elsősorban növelni kell a pénzügyi nyomozásokra fordított kapacitást, hatékonyabban kell azonosítani és lefoglalni a bűnözők vagyoni eszközeit, valamint fejleszteni kell a pénzügyi hírszerző egységek közti információcserét. (Európai Tanács 2010, 4.4.5. fejezet)
- Kábítószeres: az EU a kereslet és a kínálat egyidejű csökkentése mellett foglal állást. A kábítószer-kereskedelem és -fogyasztás elleni fellépés terén fontos szerepet kell kapnia a civil társadalom mozgósításának, ezenfelül az Európai Uniónak fokoznia kell az együttműködést mind a természető, „kibocsátó” országokkal (például a latin-amerikai és közép-ázsiai országokkal), mind a tranzitútvonalként funkcionáló országokkal, köztük a nyugat-afrikai államokkal. (Európai Tanács 2010, 4.4.6. fejezet)

14.6. Az Európa Tanács ajánlásai a szervezett bűnözés elleni fellépéssel kapcsolatosan

A jelenleg 47 tagállamot számláló Európa Tanács (ET) a határokon átnyúló szervezett bűnözés feltartóztatását célzó tevékenysége kapcsán 2014 végén megjelent Fehér könyvét (*White Paper on Transnational Organised Crime – WPTOC*) érdemes közelebbről szemügyre venni.

A dokumentum a szervezett bűnözéssel összefüggően három trendre hívja fel a figyelmet. Egyrészt a technológiai, legfőképpen az informatikán belül végbement fejlődés nagyban megkönnyíti és felgyorsítja mind a kommunikációt, mind a bűnözéssel összefüggő tevékenységek lebonyolítását. Másrészt az Európai Unió belső határainak felszámolásával a bűnözők, a pénz és a csempészett áruk is könnyebben el tudnak jutni egyik helyről a másikra. Végül, míg korábban elsősorban a „nem mozgatható áruk, termékek” álltak a bűnözők érdeklődésének középpontjában (mezőgazdaság, közbeszerzési pályázatok, építőipar), addig napjainkban a bűnszervezetek sokkal inkább a „mozgatható, szállítható árukkal” való kereskedelemre koncentrálnak (drogok, fémek, veszélyes hulladék, hamisított termékek, emberkereskedelem, illegális migráció segítése).

A dokumentum emellett elfogadja az Europol 2013-as jelentésének megállapítását, miszerint egyre inkább nem a piramisszerűen, hanem a sejtyszerűen felépülő, hálózatos szervezett bűnözés lesz az általános, vagyis a bűnbandák mind gyakrabban a központi vezetéstől függetlenül követik el a bűncselekményeket (ez alól a maffia típusú bűnszervezetek kivételt képeznek). A bűnözői csoportok egyre jobban arra koncentrálnak, hogy minél több országban, minél több bűnözési területen, minél több partnerrel együttműködve tevékenykedjenek. (Council of Europe 2015, 2.2. fejezet)

A dokumentum leszögezi, hogy a szervezett bűnözés elleni fellépés nemcsak a jogalkotók és a hatóságok feladata, hanem az egész társadalomé, idesorolva többek között a civil szervezeteket, a médiát, az egyetemeket, a szakszervezeteket és a magánszektor is. Fontos továbbá, hogy a bűnszervezetek ne tudják kihasználni a különböző kiskapukat

és a szűrkezőnát, vagyis a kevésbé szabályozott területeket. Mindezek eléréséhez a közszféra átláthatóságára és elszámoltathatóságára, a korrupció visszaszorítására, „jó kormányzásra”, a média és a társadalom támogatására, a szervezett bűnözés területeire specializálódott ügynökségek létrehozására és megfelelő működésükre, jó szakemberekre, elegendő pénzre és jó technikai eszközökre lenne szükség. (Council of Europe 2015, 2.3. fejezet) A szervezett bűnözés visszaszorítását célzó törvényekkel kapcsolatban a dokumentum megállapítja, hogy jogszabályból van épp elég, s egyáltalán nem a jogi eszközök hiányával, hanem azok gyakorlati alkalmazásával van gond.

A Fehér könyv a fentieknél konkrétabb gondolatokat is megfogalmaz, amelyek közül a következőket érdemes kiemelni. Egyrészt megfelelően kell alkalmazni a már meglévő jogszabályokat, s mielőbb ratifikálni kell a különböző nemzetközi egyezményeket. Másrészt a különböző európai, ázsiai és amerikai rendőrségi és bírói együttműködést célzó szervezeteket, illetve hálózatot a szorosabb együttműködés érdekében integrálni kellene egy egységes intézménybe, mint amilyen az EU vagy a Független Államok Közössége. Harmadrészt az Europolnak sokkal olajozottabban kell együttműködnie az Európán kívüli, valamint a nem EU-tag európai országokkal, a kooperáció felgyorsítása érdekében pedig bilaterális egyezmények helyett multilaterális eszközöket kellene igénybe venni. Fontos dolog továbbá, hogy mivel a nemzetközi egyezményeket a részes államok gyakran egymástól eltérően értelmezik és ültetik át a saját nemzeti jogrendszerükbe, konzultálniuk kellene egymással, mielőtt a kérdéses egyezményt beillesztik a honi törvénykezésbe. Emellett az ET tagországai között erősíteni kellene a szervezett bűnözés ellen fellépő intézmények együttműködését, szorosabbra kellene fűzni az Eurojusttal való kapcsolatukat is, illetve a határokon átnyúló nyomozások során közös nyomozócsoportokat kellene felállítani. (Council of Europe 2015, 3.1. fejezet) A különleges nyomozási módszereket, technikákat jogilag megfelelő módon kellene szabályozni, így például a célszemélyek számítógépeire telepített kémprogramokkal történő nyomozást, vagy a másik ország területén folytatott fedett tevékenységet. (Council of Europe 2015, 3.2. fejezet) Meg kellene vizsgálni az informátorokkal való együttműködés lehetséges eszközeit is (például vádalku, csökkentett büntetés). (Council of Europe 2015, 3.3.2 fejezet) A bűnözők vagyonának befagyasztása esetén pedig – akár belföldi, akár külföldi ingóságokról és ingatlanokról van szó – engedélyezni kellene a hatóságoknak, hogy hozzáférhessenek a nyomozáshoz szükséges adatbázisokhoz, nyilvántartásokhoz (például tulajdoni lapok, bankszámlák, adózással kapcsolatos információk, gépjármű-nyilvántartások). (Council of Europe 2015, 3.5. fejezet)

14.7. Kitekintés

Az EU-n belüli szervezett bűnözéssel kapcsolatos folyamatokról elmondható, hogy az összes említett bűnözési területhez kapcsolódó alvilági tevékenység egyrészt növekvő tendenciát mutat, másrészt átalakul, új irányt vesz. Ez az új irány erősen, de nem kizárólagosan a digitalizációhoz kötődik. A bűnözők például gyakran távvezérelt eszközök (kisebb drónok) segítségével próbálják meg átcsempészni a cigarettát a határon, a bitcoin (virtuális fizetőeszköz) használata a pénzmosást könnyíti meg, s a drogoktól kezdve a fegyvereken és a hamisított termékeken át egészen a lopott autóalkatrészekig számos illegálisan forgalmazott termékhez ma már az interneten lehet hozzájutni.

A digitális eszközök egyre szélesebb körű elterjedése felhasználható a személyes adatok megszerzésére (identitáslopás, bankkártya-hamisítás), az e-hulladékokból kinyert értékes fémekkel (ezüst, nikkel, palládium) való kereskedelemre is, nem beszélve a 3D-s nyomtatásban rejlő (elsősorban a termékhamisítással kapcsolatba hozható) lehetőségekről (a „jövő bűnözéséről” bővebben: EUROPOL 2015).

A transznacionális szervezett bűnözés elleni fellépés eredményességének kulcsa a bűnüldöző szervek közötti jobb együttműködés, amit valamennyi stratégiai dokumentum és cselekvési terv a fontossági sorrend elejére helyez. Ennek oka nyilvánvaló: a különböző európai és Európán kívüli országok hatóságai csak együttes erővel képesek visszaszorítani az államhatárokon átvélő tevékenységet végző szervezett alvilági csoportokat.

Felhasznált és ajánlott irodalom

- ANTAL Anett (2010): A körhinta forog tovább – kikapuk, nagy lehetőségek az EU belső piacán megvalósuló adócsalás kapcsán. *Debreceni Jogi Műhely*, 7. évf. 2. sz. Elérhető: www.debreceni-jogimuhely.hu/archivum/2_2010/a_korhinta_forog_tovabb/ (A letöltés dátuma: 2017. 09. 19.)
- BOKROS Tünde (2013): *A szervezett bűnözés értékelése az Európai Unióban – a balkáni fegyverkereskedelem térnyerése. Biztonságpolitika*, 2013 május 6. Elérhető: <http://old.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=1299&title=a-szervezett-bunozes-ertekelese-az-europai-unioban-a-balkani-fegyverkereskedelem-ternyerese> (A letöltés dátuma: 2017. 09. 01.)
- Correctiv (2019): *Grand Theft Europe – A Cross-Border Investigation*. Correctiv, 2019. 05. 19. Elérhető: <https://correctiv.org/en/top-stories-en/2019/05/07/grand-theft-europe/>
- Council of Europe (2002): *Crime analysis: organised crime – Best Practice Survey No. 4*. Elérhető: www.coe.int/t/dgl/legalcooperation/economiccrime/organisedcrime/BestPractice4E.pdf (A letöltés dátuma: 2018. 09. 01.)
- Council of Europe (2015): *White Paper on Transnational Organised Crime*. Elérhető: <https://edoc.coe.int/en/organised-crime/6837-white-paper-on-transnational-organised-crime.html> (A letöltés dátuma: 2017. 09. 15.)
- DEÁK Veronika (2017): A social engineering humán alapú támadási technikái. *Biztonságpolitika*, 2017. április 10. Elérhető: https://biztonsagpolitika.hu/wp-content/uploads/2017/04/Deak_Veronika_a-social-engineering-humanc3a1n-alapc3%ba-tc3a1madc3a1si-tech-nikc3a1i.pdf (A letöltés dátuma: 2017. 09. 01.)
- EDR (2004–2019): *European Drug Reports*. A jelentések elérési listája, 2004–2019. Elérhető: www.emcdda.europa.eu/publications-database?f%5b0%5d=field_series_type:404 (A letöltés dátuma: 2019. 09. 19.)
- EDR (2015): *Európai kábítószer-jelentés 2015*. Kábítószer és Kábítószer-függőség Európai Megfigyelőközpontja (EMCDD). Elérhető: www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/974/TDAT15001HUN.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 09. 09.)
- EDR (2016): *Európai kábítószer-jelentés 2016*. Kábítószer és Kábítószer-függőség Európai Megfigyelőközpontja (EMCDD). Elérhető: www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/2637/TDAT16001HUN.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 09. 09.)
- EDR (2017): *Európai kábítószer-jelentés 2017*. Kábítószer és Kábítószer-függőség Európai Megfigyelőközpontja (EMCDD). Elérhető: www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/4541/TDAT17001HUN.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 09. 09.)

- EDR (2018): *Európai kábítószer-jelentés 2018*. Kábítószer és Kábítószer-függőség Európai Megfigyelőközpontja (EMCDD). Elérhető: www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/8585/20181816_TDAT18001HUN_PDF.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 09. 09.)
- EDR (2019): *Európai kábítószer-jelentés 2019*. Kábítószer és Kábítószer-függőség Európai Megfigyelőközpontja (EMCDD). Elérhető: www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/11364/20191724_TDAT19001HUN_PDF.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 09. 09.)
- EMSC (2018): *Two Years of EMSC. Activity Report Jan 2017-Jan 2018*. EUROPOL – EMSC. Elérhető: www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/two_years_of_emsc_report.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 09. 09.)
- EMSC (2019): *European Migrant Smuggling Centre. 3th Annual Activity Report – 2018*. EUROPOL – EMSC. Elérhető: www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/emsc_report_final_2019_2final.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 09. 09.)
- EMSC (2020): *European Migrant Smuggling Centre. 4th Annual Activity Report – 2019*. EUROPOL – EMSC. Elérhető: www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/emsc_4th_annual_activity_report_-_2019.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 05. 20.)
- Európai Tanács (2010): *A Stockholmi program – A polgárokat szolgáló és védő, nyitott és biztonságos Európa* (2010/C 115/01). Elérhető: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010XG0504\(01\)&from=HU](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010XG0504(01)&from=HU) (A letöltés dátuma: 2017. 09. 10.)
- Európai Tanács Főtitkársága (2010): *Az Európai Unió belső biztonsági stratégiája. Az európai biztonsági modell felé*. Elérhető: www.consilium.europa.eu/media/30741/qc3010313huc.pdf (A letöltés dátuma: 2017. 09. 19.)
- EUROPOL – EUIPO (2017): *2017 Situation Report on Counterfeiting and Piracy in the European Union*. Europol – European Union Intellectual Property Office. Elérhető: www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/counterfeiting_and_piracy_in_the_european_union.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 09. 09.)
- EUROPOL 1 (é. n.): Environmental crime. Elérhető: www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/environmental-crime (A letöltés dátuma: 2019. 09. 09.)
- EUROPOL 2 (é. n.): Illicit firearms trafficking. Elérhető: www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/illicit-firearms-trafficking (A letöltés dátuma: 2019. 09. 09.)
- EUROPOL (2013): *Threat Assessment – Italian Organized Crime*. Elérhető: www.europol.europa.eu/publications-documents/threat-assessment-italian-organised-crime (A letöltés dátuma: 2017. 09. 19.)
- EUROPOL (2015): *Exploring tomorrow's organized crime*. Elérhető: www.europol.europa.eu/publications-documents/exploring-tomorrow%E2%80%99s-organised-crime (A letöltés dátuma: 2017. 09. 09.)
- FEHÉR Zoltán (2015): Gondolatok az aszimmetrikus kihívásokról és a lehetséges válaszokról. *Hadtudomány*, 25. évf. 1–2. sz. 130–134. Elérhető: http://real.mtak.hu/23545/1/konf_feher.pdf (A letöltés dátuma: 2018. 01. 03.)
- FELMÉRY Zoltán (2019): A szervezett bűnözés általi internetes fenyegetettség értékeléséről szóló Europol-jelentés ismertetése. *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, 2. sz. 125–132. Elérhető: www.nemzetesbiztonsag.hu/letoltes.php?letolt=920 (A letöltés dátuma: 2019. 09. 09.)
- Frontex (2017): *Risk Analysis for 2017*. Elérhető: https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2017.pdf (A letöltés dátuma: 2017. 09. 09.)
- HOPWOOD, Kieth ed. (2009): *Organized Crime in Antiquity*. The Classical Press of Wales.

- IOCTA (2011): Threat assessment on internet facilitated organised crime (IOCTA) 2011. Europol. Elérhető: https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/iocta_0.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 10. 15)
- IOCTA (2014): *The internet organised crime threat assessment* (IOCTA) 2014. Europol. Elérhető: www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/europol_iocta_web.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 10. 15)
- IOCTA (2015): *The internet organised crime threat assessment* (IOCTA) 2015. Europol. Elérhető: www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/europol_iocta_web_2015.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 10. 15)
- IOCTA (2016): *The internet organised crime threat assessment* (IOCTA) 2016. Europol. Elérhető: www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/europol_iocta_web_2016.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 10. 15)
- IOCTA (2017): *Internet organised crime threat assessment* (IOCTA) 2017. Europol. Elérhető: www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/iocta2017.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 10. 15)
- IOCTA (2018): *Internet organised crime threat assessment* (IOCTA) 2018. Europol. Elérhető: www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/iocta2018.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 10. 15)
- IOCTA (2019): *Internet organised crime threat assessment* (IOCTA) 2019. Europol. Elérhető: www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/iocta_2019.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 10. 15)
- KATONA Brigitta (2014): Az olasz maffiajelenség politikai vetületeinek nyomában. *Eszmélet*, 26. évf. 4. sz. 170–181. Elérhető: http://epa.oszk.hu/01700/01739/00089/pdf/EPA01739_eszmelet_2014_104_nyomdai_170-181.pdf (A letöltés dátuma: 2017. 09. 09.)
- Lisszaboni szerződés (2007): Lisszaboni szerződés az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Közösséget létrehozó szerződés módosításáról (2007). Elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=HU> (A letöltés dátuma: 2017. 09. 10.)
- LUNDE, Paul (2004): *Organized Crime: An Inside Guide to the World's Most Successful Industry*. Dorling Kindersley Ltd.
- MAGYAR Szilvia (2011): A legjellemzőbb áfa csalási módszerek II. *Jogi Fórum*, 2011. 10. 25. Elérhető: www.jogiforum.hu/hirek/26464 (A letöltés dátuma: 2017. 09. 19.)
- MÁRKUSZ László (2008): A koszovói albán maffia: rémkép vagy valóság? *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, 1. évf. 5. sz. 37–46. Elérhető: www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/markusz_laszlo-a_koszovoi_alban_maffia__remkep_vagy_valosag_.pdf (A letöltés dátuma: 2017. 09. 19.)
- NEWTON, Michael (2011): *Chronology of Organized Crime Worldwide*. McFarland and Company.
- OCTA (2009): *Organized Crime & Threat Assessment 2009*. Europol. Elérhető: www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/octa-2009-eu-organised-crime-threat-assessment (A letöltés dátuma: 2017. 09. 10.)
- SHANTY, Frank G. – MISHRA, Patit Paban eds. (2008): *Organized Crime. From Trafficking to Terrorism*. ABC-CLIO Inc.
- SOCTA (2013). *Serious and Organized Crime Threat Assessment*. Europol. Elérhető: www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/eu-serious-and-organised-crime-threat-assessment-socta-2013 (A letöltés dátuma: 2017. 09. 10.)
- SOCTA (2017). *Serious and Organized Crime Threat Assessment*. Europol. Elérhető: www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment-2017 (A letöltés dátuma: 2017. 09. 10.)

- UN (1990): Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, Cuba, 27 August to 7 September 1990, A/Conf.144/7, 26 July 1990. Elérhető: www.unodc.org/documents/congress/Previous_Congresses/8th_Congress_1990/009_ACONF.144.7_Effective_National_and_International_Action_against_Organized_Crime_and_Terrorist_Criminal_Activities.pdf (A letöltés dátuma: 2017. 09. 19.)
- UN CATOC (2004): *United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto*. Elérhető: www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf (A letöltés dátuma: 2017. 09. 15.)
- UNODC (é. n.): *Transnational organized crime threat assessments* (Az ENSZ szervezett bűnözéssel kapcsolatos kiadványainak listája: 1994–2016). Elérhető: www.unodc.org/unodc/data-and-analysis/TOC-threat-assessments.html (A letöltés dátuma: 2017. 09. 19.)
- UNODC (2010): *The Globalization of Crime. A Transnational Organized Crime Threat Assessment*. Elérhető: www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tocta/TOCTA_Report_2010_low_res.pdf (A letöltés dátuma: 2017. 09. 15.)
- URSZÁN József (2011): A súlyos és szervezett bűnözés elleni fellépés feladatai az Európai Unióban. *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, 4. évf. 2. sz. 59–71. Elérhető: www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/urszan_jozsef-a_sulyos.pdf (A letöltés dátuma: 2017. 09. 15.)
- VON LAMPE, Klaus (é. n.): Definitions of Organized Crime. Elérhető: www.organized-crime.de/organizedcrimedefinitions.htm (A letöltés dátuma: 2018. 02. 19.)
- WDR (2004–2019): World Drug Reports. A kiadványainak elérési listája: 2004–2019. Elérhető: <https://wdr.unodc.org/wdr2019/en/previous-reports.html> (A letöltés dátuma: 2019. 09. 19.)
- WRIGHT, Alan (2006): *Organized Crime*. Willan Publishing, Portland.